

NACIONALINIŲ VERTYBIŲ RINKIMAI 2011

RAŠYKITE MUMS: NACIONALINIŲ VERTYBIŲ RINKIMAI 2011, A.Smetonos g. 2, Vilnius LT-01115, arba el.paštu redaktorius@respublika.net. Tel. (8-5) 212-35-25

Atkelta iš 11p.

Kiekviena karta literatūrą turi iš naujo perskaityti. Esu jau rašęs, kad tekstai išlieka tie patys, tačiau jų prasmė nuolat keičiasi. Blogiausia, kad daugybės dalykų dar nemokam ir neįsimokom perskaityti, kas ten buvo nemeluota, kas ir kaip perteikė, kaip sakai, „nesumeluotą šalies istoriją“.

Dar vienas dalykas. Mes gyvenome įslaptinę savo asmenybės, kilmę, galvojimą. O kai visa tai atsivėrė, pradėjome neatpažinti vieni kitų. Štai kodėl kartais mums taip sunku būti kartu su tais, su kuriais kur nors ką nors veikėme, rašėme, tytėjome, dalijomės tuo, dėl ko galėjome sovietmečiu išlikti.

Negaliu savęs vadinti nei „tyliuoliu“, nei kitokiu rezistentu. Gal todėl, kad nuo pokario pažinojau nemažai žmonių, kurie rizikavo savo gyvybe, laisve, net savo artimųjų likimais.

Nebuvau areštuotas, spardytas, grasinamas prie smilkinio prikišus revolverį, negaliu gretintis prie tų, kurie rizikavo viskuo. Nors žinojau, kad galiu būti dėl ko nors įskustas, sakysime, dėl pažinčių su rezistentais ar disidentais. To bijojo mano tėvai, giminės, pažįstami. Juk bijojau ir aš. Baimė kartais yra geras dalykas, kai sukaupęs visas savo galias, sugebėjimus ją bandai įveikti. Taip būna padaromi dideli dalykai. Tą baimę įveikiu pradėjęs eiluioti.

Išmokome gyventi kažkaip įslaptinę, kartais labai įdomiai, kažką, kažkam save saugodami, ko netikėtai silpstant režimui prireikė. Mane gelbėjo kūryba, daugiau ar mažiau joje buvau pačiu savimi, dėl to šiandien neturiu ko gėdytis. Negalėčiau to meto rezistencijos bei disidentų veiklos paaikškinti kaip nors vienareikšmiškai. Paskutiniai sovietmečio dešimtmečiai, ypač po vadinamojo Prahos pavasario, tarp žmonių ir valdžios klostėsi labai įdomūs santykiai, kūrėsi tokia anoniminė bendruomenė, užmezgant beveik nematomus ryšius bei bendravimo kanalus.

Jau veikė savotiškas komunikacinis tinklas, be kurio žinomi disidentai ne ką būtų padarę. Jie jau nebuvo vieniši. Čia panašiai kaip fronte. Priekyje eina viskuo rizikuodami. Ir jie neprasimustų neturėdami užnugario. Tas užnugaris jau buvo gana stiprus, režimas su juo jau negalėjo lengvai susidoroti, beveik nekludomai plito įvairūs tekstai, knygos, žinios.

- Asmeniškai man labai smalsu, kaip sovietmečiu pavykdavo „prakišti“ būtent jūsų poezijos knygas, kuriose lietuvių tautos žaizdos ir tautos potvūrius į okupantus - beveik nepasileptas, ne-užkodotas. (Pvz.: eilėraštis „Aukojimas“, rodos, 1969-aisiais, „Kaip Kukutis protą atgavo“, gausybė kitų tekstų). Ar labai jums „Sibiru kvepijo“? Buvote pasiruošęs už tiesą, kurią rašote, sumokėti savo asmenine laisve, gyvybe?

- Man kartais atrodo, kad dabar sunkiau „prakišti“ dalykus, kurie buvo „prakišti“ anais laikais. Nuejęs į knygyną nerasi nei vien kokio nors praėjusiuose de-

► Su poetu Algimantu Baltakiu

► Su broliu kompozitoriumi Algirdu

► Su aktoriumi Laimonu Noreika

► Su poetu Justinu Marcinkevičiumi

šimtmečiuose žinomo rašytojo knygų, bet ir klasikos: Donelaičio, Daukanto, Baranausko, Maironio, Krėvės ir kt. Patekus į knygyną, man kartais atrodo, kad jau praradome savo istorinę atmintį, lyg vaikščiotume po kokius Frankfurto, Niujorko knygynus. Mūsų vaikiai jau nemato klasikos knygų, buvusių kūrėjų pavardės dažniausiai jiems reiškia tik gatvių pavadinimus.

Jau sakiau apie „išdegintą žemę“, kitaip sakant, apie intelektualinę atsakomybę, kurios šiandien labiausiai pasigendama, „išdeginti“ žymiai didesni mūsų kultūros plotai, ne vien sovietiniai. Čia kalbu apie pražūtingą nusiteikimą prieš praėjusių amžių literatūrą, taip pat ir tą laikotarpį, kai ji patyrė aršiausią ideologinį prievartavimą. Beje, literatūros istorija gali patvirtinti, kad žymiausi klasikai kūrėsi parašomi sunkiausiais laikais.

Dabar, rodos, svarbiausia kalbėti, girtis apie tai, kas ką „prakišo“ ar „iškišo“, lyg tai būtų kažkokia pridėtinė literatūros vertė, o ne apie tai, kas buvo parašyta, nutapyta, sukurta. Jau dabar aiškiai matyti, kaip dalis to meto kūrinių, autorių atsiskiria nuo kūrybos, nuo kultūros, daugybę išgarsintų tomų išliko absoliuti ne-užkodotas. (Pvz.: eilėraštis „Aukojimas“, rodos, 1969-aisiais, „Kaip Kukutis protą atgavo“, gausybė kitų tekstų). Ar labai jums „Sibiru kvepijo“? Buvote pasiruošęs už tiesą, kurią rašote, sumokėti savo asmenine laisve, gyvybe?

- Dar vienas dalykas. Mes gyvenome įslaptinę savo asmenybės, kilmę, galvojimą. O kai visa tai atsivėrė, pradėjome neatpažinti vieni kitų. Štai kodėl kartais mums taip sunku būti kartu su tais, su kuriais kur nors ką nors veikėme, rašėme, tytėjome, dalijomės tuo, dėl ko galėjome sovietmečiu išlikti.

Nebuvau areštuotas, spardytas, grasinamas prie smilkinio prikišus revolverį, negaliu gretintis prie tų, kurie rizikavo viskuo. Nors žinojau, kad galiu būti dėl ko nors įskustas, sakysime, dėl pažinčių su rezistentais ar disidentais. To bijojo mano tėvai, giminės, pažįstami. Juk bijojau ir aš. Baimė kartais yra geras dalykas, kai sukaupęs visas savo galias, sugebėjimus ją bandai įveikti. Taip būna padaromi dideli dalykai. Tą baimę įveikiu pradėjęs eiluioti.

tūrinių tekstų, kol jiems kas nors „nepatardavo“ iš pašalės.

Kita vertus, cenzūra, prievarta išugdo sugebėjimus, pasipriešinimą, asmenybes, taip pat ir literatūrą, jos daugybę reikšmių, užuominų, potekščių, kurių šiandien jau nesupranta tingus, sėkmės ir komforto išlepinatas protas.

- Ar gali būti, kad Lietuva buvo literatūros, tautinės sąmonės lygmenis) paruošta tik kovai bei išsivadavimui, todėl ir sustoję įvykdžiusi šiuos tikslus, nežinodama, ką reiktų daryti toliau?

- Tai yra šiek tiek panašiu į sportines varžybas. Po įtemptos

padaryti beveik vienintelis VKibilius, beje, naujomis knygomis suskaičiuoti tada užtekdavo abiejų rankų ir kojų pirštų.

- Kokius „sachmatų ėjimus“ patartumėte atlikti valstybės galvoms, kad išsikapanotume iš esamos nykocos būklės? Juk prisimenu, kad net kešdami sovietinę prispauzdą Lietuvos žmonės buvo motyvuotesni, ryžtingesni ir stipresni, nei esame šiandien. Panašu, kad kažkurio gyvybiškai svarbiu laidu nebeteška srovė? Kurio?

- Tos „valstybės galvos“ neturėtų kištis į kūrybos reikalus. Per šimtmečius jos tiek prisidirbo ir

► Dabar sunkiau atpažinti niekšus nei sovietmečiu, nes jie neturi antpečių, uniformos ir revolverių

kovos atspalaiduojama, atleidžiami įtempti raumenys, daug šnekama, juokiamasi. Manau, kad tam tikrą laiką tai vyko, o gal dar vyksta ir kūryboje, pramogaujama prisimenant klaidas, pasijuokiant iš nesėkmių. Tai toks savotiškas poilsis, kuris, manau, per ilgai užsitęsė Lietuvoje. Beje, ir treneriai (kritikai, vertintojai) dar vis nedrįsta ką nors pajudinti.

Tiesa, patys neblogai treniruojasi pavieniai kūrėjai ir jie pasiekia tikrai gerų rezultatų, tik juos labai sunku atsikirti nuo poilsiaujančių, besilinksminančių šoumenų.

Be to, šiandien beveik nerasiu tokių literatūros vertintojų, kurie sugebėtų ir turėtų laiko perskaityti beveik viską, ką leidyklos ir leidyklės dabar išleidžia. Anais laikais tikriausiai tai sugebėdavo

rašytojus skirstė po gulgus. Bet istorijoje jo persekiojamiems geriau pasisekė negu jam.

Valdžios žmonėms būtina suprasti vieną dalyką: kad galėtų išsilaikyti bibliotekos, knygynai, leidyklos, kad būtų leidžiamos ir skaitomos knygos, kad šiaip taip galėtų išsilaikyti iškilėni kūrėjai, nepardavinėdami savęs primityvioje komercinėje rinkoje, kurioje, beje, net literatūros kūriniai, spektakliai, koncertai jau pradėdami vadinti produktais, šią sąvoką pasisavinus iš maisto parduotuvių. Taigi toks supratimas jau įsigali Lietuvoje: vyksta komercinis vertybių persemantizavimas, įsigalint primityviam vartotojų skoniui.

Vyresni poetai gerai prisimena, kiek kapeikų valdžia nustatydavo mokėti už vieną eilėraščių eilutę, žinoma, „nusipelnusiems“ tarifas aukštesnis. Ir leidėjai ne vien skaitydavo tekstus, bet ir skaičiuodavo tas eilutes! Ar to šiandien reikia?

Dar veikia toks pavaldinio kompleksas, kad kas nors „iš aukščiau“ pakalbintų, pamalonintų, paglostytų, šalia pasisodintų, suskaičiuotų eilėraščių eilutes. O kaip sovietmečiu „gerbė“ rašytojus valdžia, sodindama juos šalia užvaldų, kad bent kiek gražiau atrodytų jų snukiai. „Kokie jie negražūs“ - prisimenu vienos Vakarų korespondentės žodžius, pamačiusios vadinamą „politinį biurą“.

Kuriantysis neturi pavydėti valdantiems turtus. Rašydamas eilėraščius net negaliu savęs priskirti „vidurinei“ ar „vidutinei klasei“, niekas iš rašančių Lietuvoje nepragyvena ir nepragyvens vien iš savo literatūrinių rašinių - per maža šalis. Čia jokios „korupcijos“ nepadarysi. Todėl esu savaip saugus, neteks mokėti visokių mokesčių už brangų nekilnojamąjį turtą, prabangų automobilį, briliantus, jachtas ir nuostabią vilą nuostabioje ežero pakrantėje. Ar galėjo kas nors, sakysime, poetą Joną Strielkūną įsivaizduoti mėvintį brangų žiedą su deimantu!

Nepasikėlė į materialinę puikybę ir daugelis mano literatūrinių bičiulių, su jais širdingai pasikalbame, kaip ir anksčiau prie alaus bokalo pakeiksnuojam valdžią, apšneikame vieną kitą kolegą, džiangamiesi, kad vis dar susitinkam, kad mūsų nesiklauso buvę saugumo slapukai, kad dabar jau beveik niekam net neįdomu, apie ką mes šnekam ar net parašom.

Nebijau antstolių, mokesčių inspekcijos, bankrotų. Kaip niekada šiandien jaučiuosi saugus. Net ir dėl to, kad rašau ir kad mano uždarbį „apjausto“ dėl to, kad esu pensininkas. Reikia priminti mūsų brangiai valdžiai, kad rašytojai, meno kūrėjai iki savo gyvenimo galo į pensiją neišeina. Bet štai, negalima nieko daugiau uždirbti už savo kūrybą, nustatinėtų, kas ko vertas, už ką ir kiek užmokėti, ką nubausiti, kiek turi kaimuoti eilėraštinis, romanas, paveikslas.

Valdžioje mažai būna tokių, kurie suprastų tikruosius kūrybos dalykus, neišskiriant ir mūsų šiandieninės valdžios. Tas jau net neprivaloma. Ir neduok Dieve, jeigu būtų kitaip. Juk tokių ambicijų turėjo didieji praėjusio amžiaus diktatoriai! Sako, J.Stalinai, pats jaunystėje rašęs eilėraščius, gana daug skaites,

ŽALGIRIS

Nr. 145

Metams baigiantis labai norisi Lietuvos padangėje išvėgti ir kone du dešimtmečius besitęsiančio „stovinčio laiko“ išsijudinimo ženklų. Apie lietuvių tautą ir jos moralinių vertybių skalę, apie būtinybę permąstyti Lietuvos praeitį ir vis atidėliojamą pareigą pagaliau imti kurti jos ateitį kalbame su lietuvių literatūros klasikų, tautinę savigarbą ir Tėvynės meilę nuo giliaus sovietmečio žadinančiu poetu Marcelijumi MARTINAČIU.

Rimvydas STANKEVIČIUS „Respublikos“ žurnalistas

- Buvo metas, kai Justinas Marcinkevičius kone su ašaromis akyse tikino tautą nenurąšyti Lietuvos labai triūsusių žmonių įdirbio ir numumesti šalin jų sumestų dvasinių intelektualinių korių. Niekas neklusė. Lietuva smarkiai pralosh, taip pasielgdama. Nepaniekinę anu meto dorų ir teisingų darbų, šiandien Lietuvos galėtume kurti ant tvirtesnio moralinio ir dvasinio pagrindo. Nemanote, kad Nepriklausomybė lydytės žmonių susipriešinimas įsiplieskė būtent dėl psichologinio nepasiprendimo, kaip vertinti sovietmečiu brandintą kultūrą, morale, išmintį? Klausiu to, nes

SU ŽALGIRIU – UŽ LIETUVĄ!

Specialus dienraščio „Respublika“ priedas

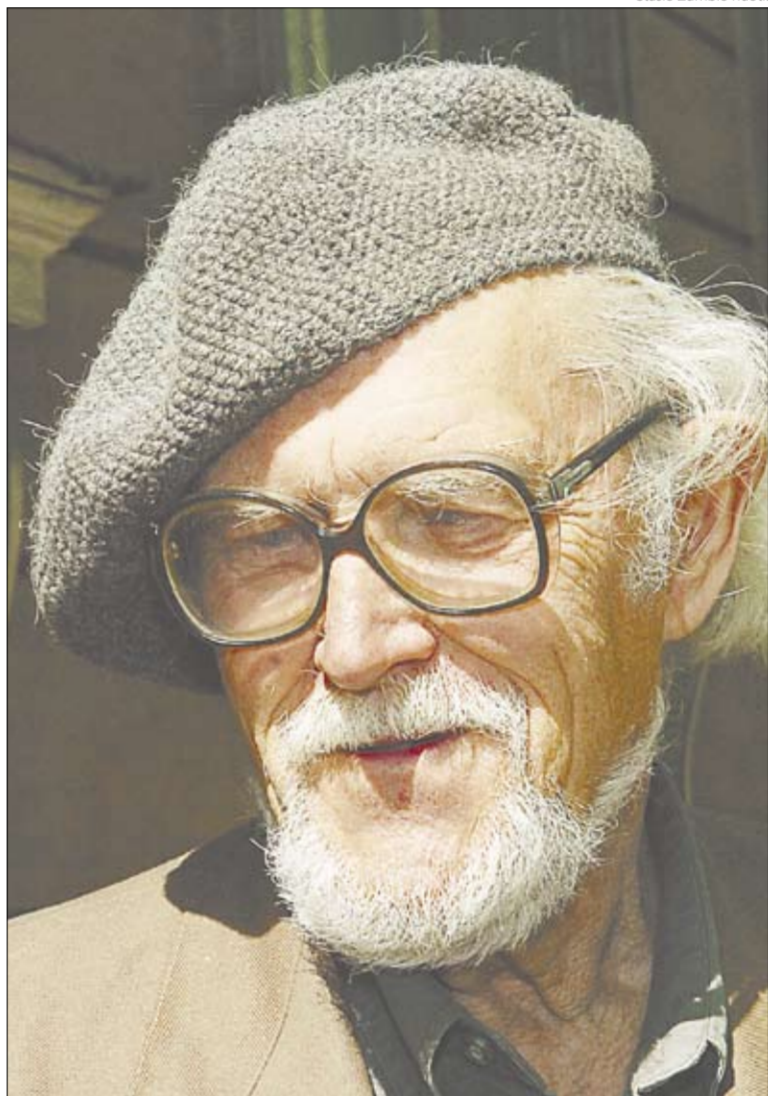
NACIONALINIŲ VERTYBIŲ RINKIMAI 2011

RAŠYKITE MUMS: NACIONALINIŲ VERTYBIŲ RINKIMAI 2011, A.Smetonos g. 2, Vilnius LT-01115, arba el.paštu redaktorius@respublika.net. Tel. (8-5) 212-35-25

Marcelijus Martinaitis:

Nebijau gyventi Lietuvoje

Stasio Žumbio nuotr.

paprasciau buvo tą pusę amžiaus pavadinti „kultūros griuvėsiais“, įsivaizduoti tai kaip išdegintą lauką, kuriame niekas neaugo, ir tuo viską užbaigti. Gal dėl to dabar yra tiek savo viduje išdegusių piktų žmonių, kurie niekaip nesukabina savo gyvenimo atkarpų su tuo, kas buvo ir kas yra šiandien. Kartais nirstama taip, lyg tuo metu Lietuvoje turėjo nebūti kokio trečdaliai dabartinių žmonių.

- Paprastai moralinių, kultūrinių, dvasinių atramų ieškoma sunkiausiose laikuose, kuriuose žmogus, tauta, visuomenė vienai ar kitaip išgyveno. Kodėl tokių atramų ieškome 19 a. žmonėse, kai taip pat kilo viena didžiausių grėsmių tautai? Ar panašiai nereikės elgtis vertinant tuos penkiasdešimt metų?

- Nori ar nenori, istorijai reikės atsakyti, kas vyko Lietuvoje per 50 metų, kaip ji per keletą metų prisikėlė, atgavo nepriklausomybę, atkūrė valstybę vadinamuosiuose „kultūros griuvėsiuose“. Ar toje išdegtinoje žemėje nieko nebuvo likę, ar tai padarė tik nežinia iš kur atsiradę įvairūs dabartiniai deklamatoriai? Visais laikais yra mokomasi iš visų sunkiausių laikotarpių, o ar kada nors neiškils būtinybė pasimokyti iš to, kas buvo patirta vienoje sunkiausių 20 amžiaus atkarpoje?

Nelaimingoms tautoms, kurios iš to nesimoko, tai būna ženklas, kad jos nyksta ir dingsta iš istorijos. O mes norime išpjauti pusę amžiaus, lyg tuo metu buvome niekas. Dar neparašyta to laikotarpio istorija, o kol kas ne vienas vis rašo kartais abejotinas savo asmenines istorijas.

Netiesa, kad sovietmečiu vieni kitiems buvome geresni, nuodirdesni. Niekšų, išgamy būna panašiai tiek pat, tik galimybės veikti būna skirtingos. Sovietmečiu jie buvo „organizuojami“, juos verbaavo KGB, viliojo į stribus, į represines įstaigas, visokias tarnybas.

Netiesa, kad sovietmečiu vieni kitiems buvome geresni, nuodirdesni. Niekšų, išgamy būna panašiai tiek pat, tik galimybės veikti būna skirtingos. Sovietmečiu jie buvo „organizuojami“, juos verbaavo KGB, viliojo į stribus, į represines įstaigas, visokias tarnybas.

Dabar karjera daroma be revolverių, pasitelkiant įstatymus, sutartis, pinigus, pažintis, todėl dažnai jų neatpažįstame, juo labiau kad ir teismai kartais apsimeta jų neatpažįstą. Visa bėda, kad dabar sunkiau atpažinti niekšus, kurie neturi antpečių, uniformos, revolverių.

Niekšybė tampa sisteminė, anoniminė. Štai kas labiausiai erzina, supriešina, kelia nepasitikėji-

mą ne vien valdžia, bet ir vienas kitu, skatinia įtarinėjimą, įkalčių ieškoma netolimoje praecityje. O tai permeta net į artimiausių žmonių santykius.

Štai apie ką mes šiandien dažnai galvojame: su kuo mano buvęs bičiulis tebera ar buvo pažįstamas, su kuo jisai Seime sėdi, nors dabar klėje ar net kalėjime galėjo sėdėti kartu, kokios markės automobilio važinėja, kiek jis uždirba? Mus itiko naujo pobūdžio nuasmeninimas arba nusiameninimas, istorinės atsakomybės praradimas, užvaldžius kokioms nors bobjoms.

O dar kitas dalykas, kuris verčia dabar mane galvoti ar net nergaluoti, lyg visa lietuvių literatūra buvo tik kentėjimo, kančios istorija, rodos, kiekvienas kūrėjas privalo būti vienoks ar kitoks kankinys. Nežinau, gal tai susiję su katalikybė, kančios kultu?

Kodėl taip negerai linksmintis, juoktis, kvailioti, net blevyzgoti apie šventenybes, ką smagiai darė beveik šventas žmogus Erazmas Roterdamiets. Kodėl mums, lietuviams, taip sunku gyventi, kodėl sleigia tokia visos pasaulio užčia dėta mums paties Dievo būtų uždrėta sunkiausia prigimtosios nuodėmės kaltė.

- Pats nemažą savo gyvenimo dalį buvotė vienas tų „tyliųjų“ rezistentų, besiguodžiančių, kad sergsti ir puoselėja užgintą kultūrą, per savąją kūrybą tautai įlydomas ir apie tikrą nesumeluotą šalies istoriją, ir jos vertinimą, ir tikrąją lietuvių emociją, lydinčią šiurpias valstybės patirtis. Neįjuntate nuoskaudos, kad tuo, ką per kraujus pavkyo išsaugoti, šiandien neįstengiamė (nenorime?) pasi- naudoti?

- Ne, jokios nuoskaudos neįjaučiu. Galbūt keistai pasakysiu, kad tam tikrais laikotarpiais literatūrą kuria ne tik rašytojai, bet ir ją skaitantys, kurie kartais perskaitydavo daugiau, negu būdavo parašyta. Čia labai tinka pasakymas apie skaitymą tarp eilučių. Juk sumanūs rašytojai tikrai palikdavo tokius tarpus, kad skaitantysis gerai nusimanytų, kuo juos užpldyti.

Gerai suprantu, kad šiandien literatūra negali būti skaitoma taip, kaip prieš trisdešimt, keturiasdešimt metų. Su daugeliu dalykų tiesioginis emocinis ryšys silpnėja arba jis nutrūksta, ypač pasirodžius naujomis kartoms. Juk neradame atėję pagerbti prosenelių kapų, kaip tai darome prie savo senesnių palaidotų artimųjų. Gal nereikėtų raudoti ir prie krūvos jau neskaitytomų knygų. Literatūros istorija yra negailėstinga ir kartais labai žiauri. Keisčiausia, kad ji dažniausiai būna teisi.

Nukelta į 14p.

Su daina – už Lietuvą!

Šio apskritojo stalo tema susijusi su Naujaisiais metais, viltimis ir įvairiopus laimės išsipildymu. O kada gi ŽALGIRIONACIONALINIO PASIPRIEŠINIMO JUDĖJIMO šūkis yra „Su Žalgiu – už Lietuvą!“, atsižvelgiant į jau minėtas aplinkybes, šios dienos apskritojo stalo pokalbio temai parinkome atitinkamą pavadinimą – „Su daina – už Lietuvą!“ Kalbėsime apie tautą, dainas ir kultūrą; galų gale jų būtent pastarieji trys elementai yra kiekvienos sveikos valstybės pamatas.

Mūsų naujametiniame pokalbyje dalyvauja tarptautinių konkursų nugalėtoja dainininkė Evelina ANUSAUSKAITĖ, operos solistas prof. Vytautas JUOZAPAITIS, kultūrinių televizijos laidų vedėja Loreta SUNGAILIENĖ. Diskusiją veda žalgirietis Gediminas JAKAVONIS.

G. JAKAVONIS: Pirmiausia norėčiau pasidžiaugti neseniai iš Jungtinių Amerikos Valstijų parsivežta Evelinos pergale, kur ji savo dainavimu išgarsino mūsų Lietuvą turbūt ne ką mažiau nei krepšininkai. Evelina, žodis jums.

E. ANUSAUSKAITĖ: Tiesiog jeigu tu nori, rasi. **V. JUOZAPAITIS:** Ką jūs turėjote galvoje, kad Lietuvos muzikos ir teatro akademija neprima? Esu tos įstaigos profesorius ir norėčiau paaiškinti situaciją, jei yra kokių neaiškumų.

G. JAKAVONIS: Žiniasklaidoje buvo nuskambėję, tai buvo savotiškas paradoksas. **V. JUOZAPAITIS:** Absoliučiai sutinku. Atsitrina, kai talentingi žmonės neįstoja dėl tam tikrų situacijų, bet tikrai ne dėl Lietuvos muzikos ir teatro akademijos kaltės. Tai yra mūsų švietimo reformos pasekmė. Nors šandien tarėmės, kad nepolitikuosime, Lietuvoje neįmanoma net apie dainas kalbant nepolitikuoti. Politikai mums sugalvoja taisyklių, žaidimų ir patys nežino, kas kaip žaidžia, kokie žaidėjai turėtų dalyvauti žaidime. Taigi pati stojimo sistema Lietuvos muzikos ir teatro akademijoje yra absoliučiai ydinga ir tikrai nėra pritaikyta tikrų talentų paieškai. Kita vertus, pasitaiko, kad žmonės neįstoja dėl tam tikrų dalykų, tarkim, žmogus nemoka rašyti. Stojant į universitetą tam tikrą minimumą turbūt taip pat reikėtų išlaikyti. Evelina labai gerai pasakė: tas, kuris siekia, vienu ar kitu atveju tikrai ko nors pasiekia. O kad mūsų įstaiga yra aukščiausio lygmens ir rengia tikrai tarptautinio lygio atlikėjus, aš tai paliduju. Evelina, kaip Džiazo katedros atstovė, visiems parodė, kad mūsų studentai gali atstovauti Lietuvai pačiu aukščiausiu lygiu, pačiame Niujorke.

G. JAKAVONIS: Evelina, daug metų žiūriu ir „Slavianskij bazar“, ir Lietuvos televizijos projektus, o matydamas suprantu, kad prieš mane – gabus, talentingas, daug dirbantis žmogus, užsispyręs ir siekiantis savo tikslo. O kaip stojant į Lietuvos muzikos ir teatro akademiją? Tarkim, tokioje Dievo išrinktoje žydų tautoje kiekvienas, turintis talentą, stumiamas į priekį, o mes čia patys savo rankomis talentingam žmogui užkertame kelią tobulėti. **E. ANUSAUSKAITĖ:** Nelygu ką jūs vadinate „savo rankomis“.

G. JAKAVONIS: Valdžia, tauta. **E. ANUSAUSKAITĖ:** Skirtingi žmonės, skirtingos sistemos. Galbūt yra kokių nesupratimų mūsų švietimo sistemoje. Bet nieko negaliu pasakyti blogo, nes čia, kreipiamis, stengiamasi ir į mano prašymus buvo atsižvelgta. Ir vis dėlto po trečio karto man pavyko įstoti. Džiaugiuosi, kad visą tą laiką mane palaikė bū-

G. JAKAVONIS: Vytautai, Lietuvoje esate žinomas žmogus, kuris dainuoja „Aš papuošiu žirgo galvą pinavijom“, ir tarptautinėse scenose garsinate Lietuvos vardą. Kaip jūs išvaizduojate ateinančiais metais savo veiklą? Kur atstovausite Lietuvai, kokiuose tarptautiniuose projektuose?

V. JUOZAPAITIS: Mano planai susiję su įstaigomis, kuriose man tenka garbė dirbti. Be Lietuvos muzikos ir teatro akademijos, yra Vilniaus kolegijos Menų fakultetas, kur mes taip pat rengiame jaunus atlikėjus, taip pat Lietuvos nacionalinis operos ir baleto teatras, prie kurio esu prisirišęs kaip operos solistas. Turiu

► Pati taip nesureikšminu šio laimėjimo kaip, pastebėjau, visi kiti aplinkui

Evelina ANUSAUSKAITĖ
Dainininkė

asmeninių planų tarptautiniuose festivaluose. Bet tai daugiau tarptautiniai klasikinės muzikos festivaliai.

G. JAKAVONIS: Loreta, esate iš tos srities, kuri kol kas nebuvo paminėta nei gerbiamos Evelinos, nei Vytauto. Esu kilęs iš Džukijos, kuri dar vadinama Dainava, iš ne tik Džukijoje, bet galbūt ir visoje Lietuvoje labiausiai dainuojančio Mardasavo kaimo. Iš ten kilęs ir Petras Zalanskas, ir Kauno valstybinio choro dirigentas Petras Bingelis. Kartą dalyvavau viename etnografinių dainų festivalyje, mūsų rajone yra 35 etnografiniai ansambliai, tai unikalūs rajonas. Susimąsčiau, kad po kelerių metų šių dainų turbūt nebegirdėsiu, nes dainuoja gana pagyvenę žmonės. Iš tų 35 ansamblių suskaičiavau tik keturis, kur buvo jaunieji. Jūs irgi vedate laidas, kur, pastebėjau, ne tiek jau daug jaunų žmonių būna. Ar nemano, kad lietuviškų dainų mažėja?

L. SUNGAILIENĖ: Pradėsiu nuo to, kas yra lietuvių kultūros pamatas. Tai pirmiausia mūsų tradici-

o kultūra – kuo mes išsiskiriame, kuo esame ypatingi. Visa kita taip pat yra svarbu. Bet mums, tradicinės kultūros puoselėtojams, atrodo, kad labiausiai turėtume saugoti ir puoselėti tai, kas iš tiesų nyksta su tais tikraisiais kaimo žmonėmis, kurie savo jaunystės metais kartu su tradicijomis, papročiais, su daina augo ir gyveno. Jie kitaip neišvaizdavo savo gyvenimo. Jie turėjo tą tikrąją senąją kaimo pasaulėžiūrą. Tai, kas nyksta, mes galime užfiksuoti knygoose, garso ir vaizdo įrašuose, parodyti ir skleisti, iš to mokytis. Ne tiek jau daug yra jaunų žmonių, kurie renkasi liaudies dainas, tradicijas, papročius, tai tiesa. Gana sudėtinga juos tuo sudominti, nes patrauklių būdų, kaip parodyti

G. JAKAVONIS: Ar čia nėra akmuo į Evelinos daržą? Evelina, ar dainuojate tautines dainas?

E. ANUSAUSKAITĖ: Visokių dainų yra mano repertuare. Užaugau klasikos ir džiazo muzikantų šeimoje. Man patinka ir įdomi visokia muzika. Norėčiau atkreipti dėmesį, kad galima žavėtis kitomis kultūromis, jų muzika, bet niekada nepabėgsi nuo to, kas esi iš tikrųjų, anksčiau ar vėliau tai suprasi. Ypač kai pavavau Amerikoje, susipažinau su tam tikrais žmonėmis, pradėtuos kultūrų skirtumus, ir to, kas lietuviška, nenorėčiau atsisakyti savo gyvenime.

L. SUNGAILIENĖ: Norėčiau Evelinai pasakyti savotišką komplimentą. Nežinau, kas buvo tos dainos idėjinis autorius, kompozitorius pavarėds neatsimenu, bet viename iš laidos „Yra šalis“ koncertų skambėjo tokia daina, rodos, „Aš diemedžiū žydėsiu“. Tai buvo gražiai Evelinos atlikta daina, tokia jautri, kiek jių daug folklorinių elementų buvo galima girdėti. Tai aš vertinčiau labai teigiamai. Nebūtinai turi dainuoti liaudies dainą. Jei jauti tą mūsų folkloro specifika, gali savo kūryboje tai panaudoti, ir tai iš karto suteikia lietuviškumo atspalvį.

G. JAKAVONIS: Pasisekė, aš irgi girdėjau šią Evelinos dainą. Evelina, iš Amerikos jūs grįžote, sporto terminais vertinant, kaip olimpinė čempionė, visi labai džiaugėsi. O jeigu sugalvotumėte atstovauti Lietuvai „Eurovizijoje“, kokią rinktumėtės dainą? Vis dėlto yra tam tikrų Europos tendencijų, nes minia paprastai psichologiškai orientuojasi ne į patį aukščiausią lygį. Jūsų bendravarde Evelina Sašenko, girdėjau V. Juozapaitį komentarus, dainavo labai profesionaliai, bet jos Europoje nepastebėjo.

E. ANUSAUSKAITĖ: Dėl Evelinos dainos ir pasirodymo, manau, Lietuva save reprezentavo geriausiu būdu. Man tas pasirodymas buvo turbūt vienas įsimintiniausių iš visų, ką tik Lietuva buvo išsiuntusi į „Euroviziją“. Pati neturiu nei norų, nei planų, nei tikslų dalyvauti šiame konkurse. Jis manęs nedomina dėl kelių priežasčių. Vargiai tikiu, kad Lietuva kada nors ten galėtų užimti aukščiausias pozicijas, vien dėl politi-

nių aspektų. Antra, manau, mūsų šalis kaip visada kol kas nėra pasirodžiusi paremti finansiskai. Tam reikalinga reklama, begalė dalykų, nemanau, kad dabar reikėtų vardyti. Dėl dainos, atvirai tariant, man niekada neišuku, ko ten reikia, kad laimėtum. Savo nuomonę paliksiu sau.

V. JUOZAPAITIS: Mano viena iš priedermių yra komentuoti ir vertinti. Šios dienos tema, manau, gal labiau susijusi su autentiškumu, lietuviškumu ir dainos vaidmeniu šiame kontekste. Dabar nukrypome į „Euroviziją“.

Evelina labai gerai pasakė, kad tai pergalė šio tipo konkursuose neturi nieko bendra su profesionalumu ir muzikiniu įvertinimu. Tai, kad šį kartą mes išleidome E. Sašenko su tokia daina, buvo tikrai stebuklas. Stebuklas, kad šį kartą sutapo mūsų komisijos ir klausytojų nuomonė. Tai labai geras broužas, nes tai reiškia, kad Lietuvoje pradedamas vertinti profesionalumas. Minėjote, kad melodija neišsimintina ar dar kas. Žinote, įsimintina melodija – tai primityvumo požymis. Yra daug primityvių dalykų, kuriuos mes kasdieniame gyvenime vartojame, skatiname ir visai reklamuojame. Jeigu jau yra tarptautiniai lygmuo, manau, tauta, turinti tris milijonus žmonių, turi parodyti, kad ji moka ne tik akiai kopijuoti tai, kas jau yra pasaulyje priimta. Ji turi pateikti ką nors savita. Tai buvo bandoma, viena iš pirmųjų – Aistė Smilgevičiūtė, dar buvo panašių atvejų. Tikrai sveikinam „LT United“ pasirodymą. Ji ironiškai buvo tas kompromisas, kai protingi ir jau pasiekę savo srityje aukštumas vyrų leido sau pajaukti. Ir tą humorą suprato ne tik čia, bet ir Europoje. Bet suprato, kad tai nėra aukščiausias muzikinis lygmuo. Tai buvo autoironija ir ironija tai pačiai „Eurovizijai“. O Lietuvoje palinkėčiau sėkmės pirmiausia tiems, kurie konkrečiai rengia atrankas į „Euroviziją“. Ten turėtų būti kitas lygmuo.

G. JAKAVONIS: Mūsų tas atgimimas buvo dainuojanti revoliucija. Strasbūre teko dalyvauti Europos Tarybos Parlamentinės Asamblėjos sesijoje, ten, kur įeinama į plenarinių posėdžių salę, dainavo Veronika Povilionienė, buvo balsuojama dėl Lietuvai labai svarbių klausimų ir buvo laimėta. Visa delegacija sakė, kad Veronikos dainos padėjo priimti tokį sprendimą, kuris buvo reikalingas mūsų valstybei. Vytautas kalbėjo, kiek mes čia esame tauta ir valstybė. Klausimas labai konkretus – dainų šventės. Latvija niekada neturėjo tokios istorijos, kokią turėjo Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė. Latviams visada buvo okupuoti, bet jų dainų švenčių istorija prasidėjo 50 metų anksčiau. Mūsų dainų šventės įtrauktos į UNESCO Pasaulio paveldo sąrašą, o dabar girdime, kad lyg ir biudžete tam numatyta pinigų, kad ši moksleivių dainų šventė, kuriai ruošiasi, kuri kelia dvasingumą, neįvyks. Kokie būtų jūsų pamąstymai?

L. SUNGAILIENĖ: Turiu pripažinti, šiek tiek esu nutolusi nuo tos visos veiklos, esu išėjusi vaiko auginimo atostogų. Bet išgirdusi tokias naujienas galėčiau daryti išvadą, kad tai tiesiog nesuipratimas, kuris privalo būti labai greitai išspręstas. Tokio dalyko tiesiog negali būti mūsų kultūros politikoje. Tai vis dėlto tradicijos. Jau šeimoje, pradinio ugdymo įstaigose turi būti ugdoma vaikams meilė tautinei liudies dainai ir apskritai muzikai, kad jų gyvenimams būtų harmoningesnis, netgi psichika būtų stabilėsnė. Tai įrodyta įvairių mokslų. Ne veltui priežinta, kad mūsų dainų švenčių tradicija, kuri tęsiasi jau šimtmetį, yra UNESCO nematerialaus kultūros paveldo šėdėvras. Manau, viskas bus išspręsta, ši šventė vyks, nes vaikams tai tikrai palieka neišdildomą įspūdį. Tas visas buvimas, dainavimas kartu išlieka atmintyje visam gyvenimui.

V. JUOZAPAITIS: Vienareikšmiškai. Kadangi esu solistas, tokie masiniai renginiai tarsi neturėtų man būti prioritetas. Tego garbė dalyvauti dviejose pasaulio lietuvių dainų šventėse. Kokią pajunti jėgą, kai už tavęs stovi 30 tūkst. žmonių choras ir tau pritaria, o priešais matai šimtą tūkstančių žmonių, kurie ateina tiesiogiai, buvome pasiryžę neprarasti savo tautiškumo. Kiek žinau, ES tikrai neskatina tautinių vertybių išnykimo. Man atrodo, kad kaip tik turėtume likti kuo savitesni, kuo įdomesni tai pačiai Europai ir pasauliui. Viskas priklauso nuo mūsų – ką patys atsiirenkame, kokias tradicijas priimame, kam atveriamė duris ir langus. Jeigu atveriamė naujoms amerikoniškoms ar europietiškomis tradicijoms ir jomis pakeičiamė savas senąsias, tai yra mūsų netviro savosios problema. Žiniasklaida turėtų labiau viešinti ir skleisti kultūrinės ver-

tybes, o ne atvirksčiai. Dabar, braškant ES, mes turime ypač atsigręžti į savo tautiškumą, nes jei ne vienoje, tai kitoje sąjungoje vėl galime atsidurti. Viskas prasidės iš naujo. Mažai valstybei tarp delių sunku.

G. JAKAVONIS: Pupe Dėdė tarpukariu dainavo apie kaimynus: „Viens raudonas kaip šėtonas, kitas rudas kaip šuva“. **V. JUOZAPAITIS:** Labai pavojinga kelti tokius klausimus: ar vertėjo ten mums ką nors daryti, ar dabar neatsukus laikrodžio atgal, ar negrįžti pas baltarusius į glėbį? Tai labai pavojingos tendencijos, netgi humoro forma. Net kalbų ir abejonių negali būti. Jei per referendumą buvo pareiškėta valia, būkime sąžiningi patys sau. 1940 metais mums buvo priemesta Sovietų Sąjungos valia, vėliau buvo aiškina, kad mes patys ir ją įstojeime. Nieko panašaus, tai buvo okupacija. Šiuo atveju mes eįome savo valia į Europos Sąjungą, iš anksto žinodami, kad ne visi skaitė sutarties sąlygas, – tai čia kitas klausimas. Žmonės, rinkdamiesi mobilaus ryšio operatorių, taip pat ne visuomet skaito sutarties sąlygas ir vėliau skau- plama per nagus. Labai gražu, kad baltarusiai puoselėja savo nacionalines vertybes, daug dėmesio skiria ne tik komercinės struktūros, bet ir valdžia. Bet ten valdžia dėmesį skiria ir nelabai demokratiniais dalykais. Ir galbūt tai yra būdas kaip nors kompensuoti tuos demokratijos trūkumus. Tai vienas autoritarinio režimo išskirtinių bruožų – ypatingas dėmesys liaudies kultūrai. Žinoma, būtų vykusį į festivalį „Slavianskij bazar“ pamačiau, kaip baltarusiai gerbia savo kultūrą, kaip nuo mažų dienų skiepijama pagarba jai. Šokiai, dainos yra pagrindas augti jų tautai. Tik ten pastebėjau, kad pas mus iškeliami visai kiti prioritetai. Ir tai nėra vien šeimų ar vaikų klausimas. Pats šou pasaulis, pačios televizijos, laidos pateikia visai kitus dalykus. Normalu, kad mūsų tauta valgo tai, kas jai paduoda valgyti.

G. JAKAVONIS: Evelina paminėjo gerą pavyzdį – Baltarusiją. Ši šalis nėra ES narė. Loreta, ar pamenate, kai prieš referendumą stovėjome toje pačioje scenoje, agituodami žmones balsuoti už ES, kur yra vakarietiškos vertybės? Matome masinę Vakarų kultūrą, ES vadovai deklaruoja, kad nacionalinės vertybės turi nulykti mūsų kalba, papročiai, tos pačios dainos. Man jau kažkaip nesinori gyventi toje ES. Ir jei atsuktume laikrodį atgal, ar taip pat energingai ragintumėte tą minią, stovinėčią aikštėje, balsuoti už ES?

L. SUNGAILIENĖ: Iš tiesų dabar tai jau labai pamąstyčiau, sudėčiau visus pliusus ir minusus. Bet tuo metu mes kalbėjome: eikime į ES ir stokime kaip lietuvių, buvome pasiryžę neprarasti savo tautiškumo. Kiek žinau, ES tikrai neskatina tautinių vertybių išnykimo. Man atrodo, kad kaip tik turėtume likti kuo savitesni, kuo įdomesni tai pačiai Europai ir pasauliui. Viskas priklauso nuo mūsų – ką patys atsiirenkame, kokias tradicijas priimame, kam atveriamė duris ir langus. Jeigu atveriamė naujoms amerikoniškoms ar europietiškomis tradicijoms ir jomis pakeičiamė savas senąsias, tai yra mūsų netviro savosios problema. Žiniasklaida turėtų labiau viešinti ir skleisti kultūrinės ver-

tybes, o ne atvirksčiai. Dabar, braškant ES, mes turime ypač atsigręžti į savo tautiškumą, nes jei ne vienoje, tai kitoje sąjungoje vėl galime atsidurti. Viskas prasidės iš naujo. Mažai valstybei tarp delių sunku.

G. JAKAVONIS: Bet tai yra vertimas iš baltarusių, kur labai aiškiai parašyta, kad lietuviai yra senasis baltarusių pa-

vadinimas, kad Vytautas yra baltarusių kunigaikštis, vedęs kunigaikštienę Aną. Tai, ko mes neišlaikėme, žmonės, didžiudamišai savo istorija, labai gražiai pritaikė sau. Visa tai iš bendros mūsų Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės istorijos. Iš čia ta stiprybė, jų folkloro pakilimas. Pakomentuokite.

L. SUNGAILIENĖ: Yra tokių senosios baltarusių ir baltų muzikos tyrinėtojų, gyvenančių Minske ir dažnai besilankančių Lietuvoje, kurie sako: „Mes ne slavai, mes baltai“. Ir jie labai didžiujasi, kad turi ryšių su lietuviais. Pirmiausia tai yra visų baltų genčių žemės, tai yra baltų kultūrinis ir etnografinis palikimas. Iš tikrųjų kaip kam patogiu, galbūt baltarusiai tai, kas jiems naudinga, trauks iš lietuvių.

G. JAKAVONIS: Ką padaryti, kad ir mes kaip jie didžiutuotumės savo istorija? Jie atstovai pilis, o mes to padaryti nesusgebame. **L. SUNGAILIENĖ:** Mes taip pat po truputį darbuojamės. Baltarusijoje irgi yra tokia paradinė pusė, o viduje tai visko būna. Ir pilys, ir pagrindiniai keliai atrodo išblizginti. Laukuose nė vieno plotelio nesuauto nėra. Bet kaimuose tai visko yra. Negali sakyti, kad mes jau visai mirę, niekuo nesuripiname. Darome, bet, ko gero, kaip ir visiems, reikia ir palaikyti, ir paskatinti, ir įbėsti alūnė. Kalbu tiek apie finansinius, tiek apie moralinius dalykus. Ir pasidžiaugti reikia tuo, ką darome, kad dar daugiau jėgų ir noro turėtume visa tai puoselėti. Daug tos veiklos paremta grynai entuziazmu, tuo vėlgi reikia pasidžiūoti ir pasidžiaugti.

G. JAKAVONIS: Evelina, žašys kitados išgelbėjo Romę. Ar dainuojantys lietuviai išgelbės savo valstybę?

E. ANUSAUSKAITĖ: Nežinau, ar užtenka tik dainuojančių lietuvių. Reikalingi visi lietuviai. Nematau, kad čia kas nors labai blogo. Manau, dainos labai svarbu, nes muzika – kalba, kurią visi sukalbina.

► Jau šeimoje, pradinio ugdymo įstaigose turi būti ugdoma vaikams meilė tautinei liudies dainai

Loreta SUNGAILIENĖ
Kultūrinių televizijos laidų vedėja

G. JAKAVONIS: Vytautai, ką apskritai palinkėtumėte Naujųjų metų progą savo tautai? **V. JUOZAPAITIS:** Ne tik savo tautai. Norėčiau palinkėti visoms pasaulio tautoms. Pirmiausia sveiko proto, nesusinaikinti pirma laiko, nes kiekvienai tautai, kaip ir asmeniui, ateis tas laikas. Būti sąžiningiems, nuosirdiems. Ir kad gyvenantieji šiame žemės lopinėlyje, besivadinantys lietuviais, baigtų rietis ir atsigręžtų į aukštesnes vertybes. Linkiu visiems ramybės, susitaikymo pirmiausia su savimi, kad kiekvienas iš savęs reikalautų atsakomybės.

G. JAKAVONIS: Pamėginsiu iš atminties pacituoti dainų žodžius: „Jojo lietuvis prie Mėlynujų vandenų į mūsų, kalavijų priešus kapodamas. Jojo per Žalgirio mūšį, kryžiuočius kapodamas. Meldėsi šventam ažuolyne. Joja Vytautas, rankose laikydamas du kalavijus“. Iš kur šios dainos? Ar esate girdėjęsi, Loreta?

L. SUNGAILIENĖ: Yra, yra.

G. JAKAVONIS: Bet tai yra vertimas iš baltarusių, kur labai aiškiai parašyta, kad lietuviai yra senasis baltarusių pa-

Visa filmuota medžiaga tinklalapyje www.zalgiris.org